

Зло би се разумело, када би неко ово узео, за ону себичну равнодушност, по којој људи не треба, да се једно за друго брину и по коме би се срећа наших ближњих, нас само у толико тицала, у колико она захвата и наше ствари. Нама је потребно не да се ослабимо, него да оснажимо своју искрену радњу у корист других људи. Човек може и другачије, не користољубиво упућивати друге на добро, а не само батином, било морално, било физички. Ја нећу никако да умањујем дужности које човек има према самом себи, оне долазе по важности за друштвеним дужностима. Свако васпитање има задатак, да негује обоје упоредо. И само васпитање, више израђује убеђивањем и наговором, него силом, и кад је већ прошло, оно треба оставити убеђивању и наговору, да оне улију у човека дужности према самом себи. Људи су дужни једно друго помагати, да могу разликовати добро од зла, те да могу једно чинити, а другога се клонити, они треба, да се непрестано узајамно пооштравају, да своју бољу природу вежбају и оснажују, да управе своје осећаје и тежње, уместо на неразумне, на разумне, уместо на понижавајуће, на уздижуће предмете. Али ни појединци, ни већина, нема права прописивати зрелом човеку, да се својим животом, у колико се то његовог добра тиче, не служи како му је воља. Свако учествује највише сам собом у своме добру и овоме се, (изузимајући случајеве личне привржености), не да ни сравнити учешће, које други у томе узимају; друштво има према њему само по нешто и непосредно учешћа (у колико се то не тиче његове радње према другима), тако да је и најпростији човек или жена у ономе, што се тиче својих осећања и околности далеко увиђајнији него ико други. Ако се друштво меша у оне ствари, које се само њега тичу, па му намеће своје суђење и намере, онда се то мешање може ослонити, само на опште наводе, који ипак могу бити сасвим погрешни, но и ако су прикладни, оно ће га на неки нарочити сјучај применити људи, који познају тај случај сасвим површно. Личност би требала да се на овом пољу сасвим одомаћи. Наравно да, у узајамној радњи људи, треба да има општих правила, да свако зна, шта има очекивати од других; али у радњи, која се нас самих тиче, треба да је наша личност самој себи господар. Други нас могу потпомагати у нашем суђењу и вољи, могу нам и наметати своје савете и разлоге али прави судија, остаје тек свако сам себи. Ми можемо погрешити уз све те савете и опомене, али је то мање зло, него када нас други приморају на оно, што они сматрају, да је за нас најбоље.

Ја нећу, да кажем, да својства или погрешке једне личности не дотичу чувство, што га има друштво према њој. То није могуће, а то се и не жели. Али ко год има врлина, које су му од користи, које га уздижу, то је заслужио, да му се други диве. Он је том ближи идеалу о човечанском савршенству. Нема ли он тог својства баш никако, то ће постићи, нешто сасвим противно. Има неки степен будалаштине и степен онога, што се (ако и не најзгодније) зове нискост или болест укуса, који ако и не шкоди ономе, у кога је, али је ипак природно, што ће учинити, да га се људи некако клоне, а у најгорем случају и презиру. — А није могуће, да тако не осећа онај, који има томе сасвим противна својства. Неко може тако нешто радити, без да чини штету другоме, да смо ми силом принуђени држати га за луду или за некакво јако ниско створење, па нећемо ли му указати услугу, ако фа у напред опоменемо на ово наше мишљење, које му заиста неће бити пријатно. Заиста, да би било добро овако опомињати, али само почешће, него што то дозвољавају правила данашње учтивости, чинити искрено друге пажљивима на своје грешке, а да нас тога ради